

Економічна теорія

Олег СОСКІН

**ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА
ЩОДО МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ
В РАМКАХ МОДЕЛІ
НАРОДНОГО КАПІТАЛІЗМУ:
АВСТРІЙСЬКИЙ ДОСВІД**

Резюме

Показано високу ефективність моделі народного капіталізму, успішно впроваджену в низці розвинутих європейських країн. На прикладі Австрії розкрито роль державного регулювання в досягненні економічної свободи. Досліджено пріоритетні завдання економічної політики Австрії щодо підтримки малого та середнього бізнесу.

Ключові слова

Економічна політика держави, модель народного капіталізму, австрійська економічна модель, національне господарство, підприємницький сектор, малі та середні підприємства.

© Олег Соскін, 2012.

Соскін Олег, канд. екон. наук, доцент, ВНЗ «Національна академія управління», Інститут трансформації суспільства, Україна.

Класифікація за JEL: H0, D0.

Постановка проблеми. У світі серед науковців не вщухають дискусії щодо подальшої долі капіталістичної моделі організації національного господарства. Висловлюють різні погляди щодо її відмирання, трансформації, набуття нових форм тощо. Це питання особливо актуалізується під час чергових світових фінансово-економічних криз. У жовтні 2010 р. в Колумбійському університеті відбулося авторитетне наукове зібрання за участю Дж. Сороса, плеяди лауреатів Нобелівської премії з економіки, керівників найбільших банків та інвестфондів для обговорення теми «Суверенні фонди та довгострокові інвестиції: нова форма капіталізму?» У ході дискусії економісти дійшли висновку, який виголосив Огустин де Романе, голова ради директорів і гендиректор фінансової компанії *Caisse des Depots et Consignations*, що перебуває під управлінням парламенту Франції: «Кожна хвиля світової кризи породжує спекуляції про смерть капіталізму, яку пророкував ще Карл Маркс у ХІХ столітті. Однак капіталізм продовжує своє існування, реформуючись на кожному своєму етапі» [1].

В останні два десятиліття вільні ринки, які є атрибутом капіталізму, охопили весь світ, закладаючи потужний потенціал для позитивних змін. Проте традиційний капіталізм не може вирішити таких загрозливих для суспільного розвитку економічних проблем, як відчутний розрив між багатством і бідністю, нерівність доступу до суспільних послуг та благ, неможливість розкрити ділову і продуктивну енергію людини. З огляду на це, дедалі більше економістів доходять думки, що капіталізм має реформуватися в напрямі дифузії власності та широкого розвитку малого і середнього бізнесу за потужної державної підтримки цього процесу, що стає пріоритетною складовою економічної політики та системи державного регулювання. Впровадження такої моделі капіталізму дає змогу розв'язати ключові соціально-економічні проблеми суспільного розвитку. Підтвердженням усвідомлення цього факту є виникнення в науковій літературі опису одностипних, хоч і дещо своєрідних, моделей економічного розвитку, як-от: «модель соціально орієнтованої ринкової економіки», «модель народної економіки», «модель народного дому», «модель соціального захисту», «модель соціального партнерства» та ін.

Наприклад, професор економіки Мохаммад Юнус (*Muhammad Yunus*) у нещодавно виданій книзі «Створення світу без бідності: соціальний бізнес і майбутнє капіталізму» (Нью-Йорк, 2007) представив власне бачення нової ділової моделі, яка має об'єднати владу (могутність) вільних ринків із пошуками гуманного розвитку, вивільнити та максимально використати креативну вібрацію підприємництва. Запропонована ним модель соціального бізнесу

передбачала поєднання традиційного бізнесу із соціальними цілями. М. Юнус впровадив розроблену модель на практиці: будучи засновником *Grameen Bank*, він надавав мікрокредити (переважно жінкам із низькими доходами) без вимоги застави для започаткування дрібного бізнесу та подолання бідності, а також допомагав ефективно вкласти зароблені прибутки. Завдяки мікрокредитуванню 10 млн людей в усьому світі змогли вийти зі злиденного стану [2]. За розробку моделі соціального бізнесу та її практичну реалізацію М. Юнус («банкір для бідних») став лауреатом Нобелівської премії.

Утім, подібні моделі є лише певними інтерпретаціями чи конкретизацією моделі народного капіталізму, яка була висунута в США та активно розвивалася від 1950-х років. Постійно еволюціонуючи і набуваючи сучасного формату, ця модель успішно впроваджується в багатьох європейських країнах (Швейцарія, Австрія, Скандинавські країни тощо), забезпечуючи високу динаміку економічного розвитку та гідний рівень добробуту переважної більшості своїх громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню та опису моделей економічного розвитку присвятили свої наукові праці чимало вітчизняних і зарубіжних учених. Найбільшої ваги та визнання у світі набули теоретичні доробки таких іноземних дослідників, як Л. Бальцерович, А. Бузгалін, С. Глазьєв, А. Колганов, Я. Корнаї, В. Кудров, В. Лівшиц, Д. Норт, А. Ослунд. Серед українських учених, які плідно працюють у напрямі аналізу моделей економічного розвитку та вироблення оптимальної моделі для України, можна назвати А. Гальчинського, В. Гейця, Ю. Пахомова, А. Філіпенка, В. Черняка та ін.

Модель народного капіталізму обґрунтували такі вчені, як А. Берлі, М. Надлер, Дж. Бернхем, С. Чейз, С. Кузнєц, Дж. М. Кларк, М. Сальвадорі та ін.

Аналізу економічної моделі Австрії присвячено дослідження і публікації ряду російських учених, серед яких Є. Авдокушин, С. Бочаров, Г. Вачнадзе, О. Погорлецький, М. Степанюга, А. Фергюсон, Ю. Юданов.

Автор цієї статті досліджує модель народного капіталізму, в тому числі на прикладі Австрії [3], уже протягом 15 років, оскільки вважає цю модель найбільш прийнятною для України.

Мета статті – обґрунтувати, що капіталістична модель економіки на нинішньому етапі трансформується від традиційної до «народної» форми; показати, що саме модель народного капіталізму в її сучасному форматі дає змогу країнам, які її впроваджують, досягти високого рівня національної конкурентоспроможності та процвітання; на прикладі Австрії дослідити найважливішу складову моделі народного капіталізму – економічну політику щодо малого та середнього бізнесу, послідовне проведення якої забезпечило цій країні входження до групи найбагатших держав світу.

Основні результати дослідження.

Економічна політика Австрії щодо підприємницького сектору в контексті впровадження моделі народного капіталізму

Дані міжнародних рейтингів свідчать про високий рівень ефективності та конкурентоспроможності австрійської економіки, процвітання країни загалом. Відповідно до Звіту, представленого Всесвітнім Економічним Форумом (Швейцарія), у рейтингу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2011–2012 Австрія посідає 19 місце у світі, а у списку найбагатших країн ЄС – 3 місце [4].

Ріст австрійського ВВП (2,3 % у 2010 р.) протягом багатьох років випереджає середній показник ЄС-15. Рівень життя в Австрії є одним із найвищих у світі. Поряд зі стабільними економічними показниками і соціальною захищеністю країні притаманні всі характеристики, що визначають високу якість життя, як-от: справедливий розподіл доходів, низький рівень безробіття, висока середня тривалість життя, низький рівень злочинності, найвищі стандарти охорони довкілля.

В Австрії міжнародні компанії можуть покластися на дуже високу політичну стабільність та відкритість законодавства. У рейтингу конкурентоспроможності країн «*World Competitiveness Yearbook*» за параметром «Небезпека політичної нестабільності» Австрія посідає 7 місце серед 59 індустріально розвинутих країн, а отже, належить до найстабільніших держав у світі.

У рейтингу економічного ризику відомого журналу «*Euromoney*» Австрія посідає 11 місце серед 100 держав, тобто знову займає провідну позицію. Завдяки політиці «соціального партнерства», що вже десятиліттями успішно втілюється в життя між представниками роботодавців і працівниками, в Австрії налічується лише 0,8 страйкових днів на 1 тис. осіб зайнятого населення. Тож країна не лише має позицію лідера з погляду низького ризику страйків, а й вирізняється низьким рівнем безробіття і раціональною політикою в галузі заробітних плат.

У сфері надійності постачання енергетичних ресурсів Австрія посідає третє місце у всесвітньому масштабі – наявність електроенергії забезпечується більш ніж на 99 %. Великих стихійних лих в Австрії практично не буває [5].

Поза сумнівом, таких відчутних успіхів Австрія змогла досягти завдяки впровадженню оптимальної економічної моделі, яка загалом відповідає основним засадам і принципам моделі народного капіталізму в її сучасному форматі та з урахуванням австрійської специфіки.

Нинішня економічна модель Австрії базується на таких головних принципах [6], як: політична стабільність; відкритість законодавства; стимулювання економічного зростання завдяки здійсненню державної політики на користь лібералізації і приватизації; свобода підприємництва; вільна конкурен-

ція; пріоритетний розвиток малого та середнього, у тому числі сімейного, бізнесу; незначний розрив між доходами населення, соціальна гармонія; забезпечення стабільного майбутнього громадян за допомогою потужної соціальної системи; соціальне партнерство між роботодавцями і працівниками; високий рівень особистої безпеки; цілковита інтеграція у світову економіку.

Наведені принципи в Австрії втілюються в життя шляхом проведення відповідної державної економічної політики, головною складовою якої є політика щодо підприємницького сектору. Економічна політика, націлена на бізнес-сектор, має за мету, з одного боку, забезпечити якнайбільші можливості для діяльності підприємств усіх розмірів (але особливо малих і середніх) та секторів, а з другого – надати підтримку різним видам бізнесу для підвищення рівня (від потенційного до майбутнього) конкурентоспроможності Австрії та її економічного зростання. З огляду на структуру австрійської економіки, де малі та середні підприємства (МСП) становлять 99,6 % усього бізнесу, не дивно, що наріжним каменем економічної політики країни є політика щодо МСП (*SME policy*).

За класифікацією ЄС, якої дотримується Австрія, до малих і середніх підприємств належать ті фірми, що ведуть бізнес із менш ніж 250 найманими працівниками. Відповідно до статистики, представленої Австрійською економічною палатою (*WKO*), на початку 2010 року в країні діяло загалом 294 099 підприємств, із яких лише 1030 наймають понад 250 працівників і, таким чином, не кваліфікуються як малі чи середні підприємства (*SME*).

Найбільше МСП зайнято в торгівлі нерухомістю, оптовій та роздрібній торгівлі, ЖКГ та харчовій промисловості (табл. 1).

МСП в Австрії являють собою неоднорідну картину. Більш ніж половина серед них – одноосібні підприємства, які взагалі не мають найманих працівників, але часто показують зростання потенціалу та наміри наймати працівників. У 2008 році в Австрії діяло 5 тис. середніх підприємств (з більш ніж 50 найманими працівниками), на яких загалом працевлаштовано 500 тис. осіб. Цей факт цілком засвідчує, що проблеми і потреби малого й середнього бізнесу мають тенденцію до значних змін [8]. Серед відчутних змін, що набирають обертів в останнє десятиліття, слід відзначити посилення на підприємствах малого та середнього бізнесу Австрії тенденції до широкого розвитку інноваційної діяльності (табл. 2). Про це свідчать такі ключові характеристики, які нині притаманні МСП:

- високі темпи НДДКР (*R&D*) інвестицій у цей бізнес-сектор, що постійно зростають;
- доволі велика кількість високоінноваційних мікрокомпаній;
- високі темпи зростання витрат на НДДКР серед цих підприємств;

- відмінне ноу-хау і високі рейтинги НДДКР у компаній, що працюють у сфері ІТ, електроніки, біотехнологій та виробництва автозапчастин;
- запровадження широкого спектру програм із підтримки малого та середнього бізнесу в цих галузях.

Таблиця 1

Кількісна присутність МСП в основних галузях економіки, 2010 р.

№ з/п	Галузь	Кількість МСП
1	Гірничодобувна промисловість	340
2	Промислове виробництво	28 385
3	Виробництво електроенергії, газопереробна промисловість та ін.	1 568
4	Будівництво	26 893
5	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автомобілів і мотоциклів	77 946
6	ЖКГ та харчова промисловість	46 362
7	Інформація і зв'язок	16 092
8	Діяльність у фінансовій сфері та сфері страхування	6 633
9	Торгівля нерухомістю	86 810
	Загалом підприємств МСБ	294 099

Джерело: [7].

Подібні процеси є результатом реалізації сильної економічної політики Австрії в галузі НДДКР, за впровадження якої відповідають Міністерство науки і досліджень (*BMWFI*), Міністерство транспорту, інновацій та технологій (*BMVIT*) і Міністерство економіки, сім'ї та молоді (*BMWFJ*). Ця політика спрямована на вирішення таких пріоритетних завдань, як забезпечення високо-технологічного розвитку національного господарства, заохочення МСП, зміцнення співпраці між науковими установами та підприємствами як на національному, так і на міжнародному рівні. Якщо підприємства відповідають принаймні одному з названих пріоритетів, то вони мають шанс отримати фінансування та всіляко стимулюються. Тому й рівень витрат на НДДКР в Австрії доволі високий порівняно із середнім по ЄС.

В Австрії найбільший обсяг інвестицій у галузі НДДКР припадає на великі підприємства, де зосереджено значну кількість робочих місць,

пов'язаних з інноваційною діяльністю. Серед малих і середніх підприємств лівову частку спеціалістів (78 %) задіяно в наукомістких секторах ринку, тоді як великі компанії працюють у галузі середніх та високих промислових технологій. Середні підприємства зазвичай використовують технології менш інноваційні, ніж малі компанії. Що стосується мікрокомпаній (менш як 10 зайнятих; оборот менше або дорівнює 2 млн євро), то 33 % з них забезпечують упровадження наукомістких послуг у галузі високих технологій та ще 32 % працюють у секторі наукомістких послуг [7].

Таблиця 2

Розподіл інновацій у процесі діяльності МСП, 2010 р.

Розмір МСП за кількістю працівників	МСП, які впроваджують інновації у продукцію, %	МСП, які впроваджують інновації у виробничі процеси, %	МСП, які активно займаються маркетингом та впроваджують організаційні інновації, %
10–49	29,8	32,8	44,0
50–249	52,8	57,8	71,1

Джерело: [7].

Очевидно, що такий широкий розвиток малих і середніх підприємств в Австрії став можливим завдяки економічній політиці щодо підприємницького сектору, спрямованій на всіляку підтримку конкуренції та свободи бізнесу.

Державний внесок в економічну свободу

За підрахунками *The Heritage Foundation*, Індекс економічної свободи в Австрії становить 71,9 бали, що в рейтингу за 2011 рік поміщує австрійську економіку на 21 сходинку. Ця оцінка на 0,3 пункти краща, ніж у 2010 році. Австрія посідає 10 місце серед 43 країн Європейського континенту, а її загальний бал значно вищий за середні регіональні та світові показники.

Індекс економічної свободи Австрії за 2012 становить 70,3 бали, що дає їй змогу посісти 28 місце в рейтингу найбільш вільних економік світу. Як бачимо, порівняно із 2011 роком, ця позиція виявилася гіршою на 1,6 пункти, що насамперед пов'язано зі збільшенням витрат уряду та деяким зниженням ділової активності у країні. Сьогодні Австрія оцінюється 14-тою серед країн Європейського континенту. Динаміку рейтингу Австрії за Індексом економічної свободи за 2008–2012 рр. представлено на рис. 1.

Таблиця 3

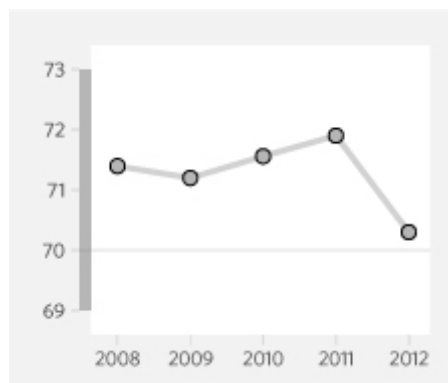
10 параметрів економічної свободи Австрії, 2011–2012 рр. (у балах)

2012	2011	Параметр	Середнє значення	2012	2011	Параметр	Середнє значення
70.3	72.8	Свобода ведення бізнесу	64.3	80.0	80.0	Свобода інвестиційної діяльності	50.2
87.2	87.6	Свобода ведення торгівлі	74.8	70.0	70.0	Фінансова свобода	48.5
50.5	50.3	Фіскальна свобода	76.3	90.0	90.0	Визнання прав власності	43.6
15.4	28.0	Урядові витрати	63.9	79.0	79.0	Свобода від корупції	40.5
82.2	82.9	Свобода у валютній сфері	73.4	78.1	78.2	Свобода праці	61.5

Джерело: Складено автором на основі [9].

Рисунок 1

Динаміка рейтингу Австрії за Індексом економічної свободи, 2008–2012 рр.

Джерело: [9].

Далі покажемо роль державного регулювання в досягненнях Австрії за деякими параметрами економічної свободи для бізнесу загалом і для МСП зокрема.

Свобода ведення бізнесу. Підприємницьку діяльність в Австрії здійснюють зазвичай на основі «Загальних умов здійснення підприємницької діяльності» (*Allgemeine Geschäftsbedingungen*). Відповідно до австрійського права, «Загальні умови» не повинні утискати партнера і є чинними лише в тому випадку, якщо партнер погоджується з ними.

Загальні засади нормативно-правової бази Австрії сприяють розвитку підприємницького сектору, поширенню інноваційного бізнесу та зростанню продуктивності економіки. Довготривалі бар'єри, які становили перешкоду для виходу на ринок підприємців оптової та роздрібною торгівлі, значно ослаблені, проте адміністративні витрати на початковій стадії ведення нового бізнесу ще залишаються обтяжливими.

Чесна конкуренція є основною умовою здорового ринку, що характеризується високою якістю продукції, низьким рівнем цін та інноваційними розробками. Щоб нівелювати небезпеку перетворення цієї системи в нестримну конкурентну боротьбу, у якій деякі підприємства вдаються до будь-яких засобів для одержання необґрунтованих переваг, в Австрії діє антимонопольне право, спрямоване на боротьбу з утворенням картелів, зловживанням панівним положенням на ринку, домовленостями про ціни, а також здійснення контролю за об'єднаннями підприємств. Положення про австрійське антимонопольне право містяться в Законі про картелі (*Kart*) та Законі про конкуренцію (*Wettb*), де заборонено визначені дії.

Особливого контролю, згідно із Законом про картелі, підлягають об'єднання підприємств, які справляють вплив на австрійський чи європейський ринок. Під об'єднанням розуміють, наприклад, придбання вагової частини підприємства, особливо шляхом злиття чи перетворення, укладання договорів про управління підприємством чи придбання частки участі в ТОВ, що займається підприємницькою діяльністю, у розмірі щонайменше 25 або 50 %. Такі об'єднання підлягають реєстрації у випадку, якщо оборот підприємств-учасників перевищує визначену межу, і заборонені державними органами, якщо в результаті такого об'єднання створюється чи зміцнюється панівне становище на ринку [10].

В Австрії діє Договірне право (*Vertragsrecht*), основні положення якого регулюють австрійський Цивільний кодекс (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*) та Закон про підприємницьку діяльність (*Unternehmensgesetzbuch*), який набрав чинності з 1 січня 2007 р. Закон про підприємницьку діяльність визначає відповідні регулятивні інструменти для всіх сфер підприємницької діяльності.

Австрійське договірне право базується на принципі свободи договорів. Відповідно до цього, договірні сторони можуть вільно регулювати свої дого-

вірні стосунки, якщо умови договору не суперечать закону чи звичаям. Поняття «договір» трактується як взаємно схвалене вираження волі щодо пропозиції та її прийняття. Як правило, ні пропозиція, ні її прийняття не пов'язані певною формою. Відповідно до австрійського права, такими, що мають правову дію, визнають також усні домовленості та – за певних умов – домовленості, досягнуті шляхом переконливих дій (мовчазна домовленість). Проте існують деякі винятки з цього правила. Наприклад, домовленості про надання послуг з безпеки, страхові договори і деякі домовленості, що стосуються захисту прав споживачів, повинні бути оформлені письмово, щоб набути чинності. Ще суворіші вимоги до форми стосуються нотаріальних актів.

Свобода ведення торгівлі. Торговельна політика Австрії практично така сама, як і в інших членах Європейського Союзу. Загальний для ЄС середньовиважений тариф становив 1,2 % у 2009 р. Водночас, ЄС має достатньо високі й навіть такі, що постійно зростають, тарифи для сільськогосподарських та промислових продуктів, і код тарифу РНС (режиму найбільшого сприяння) є складним. Загальноєвропейські нетарифні бар'єри включають у себе сільськогосподарські та виробничі субсидії, квоти, імпорتنі обмеження і заборони на деякі товари та послуги, обмеження в доступі до ринку в деяких секторах послуг, непрозорі й обмежувальні правила і стандарти, суперечливі нормативи та митне адміністрування. Існують додаткові обмеження у сфері біотехнологій і в окремих секторах послуг.

В Австрії діє закон про електронну комерцію (ЕК), яким утілюється в життя директива Європейського Союзу про здійснення ЕК. Цей закон регулює правові рамкові умови електронного ділового спілкування. Згідно з положеннями директиви ЄС щодо електронної комерції та австрійського «Закону про електронну комерцію», правові норми застосовують за принципом країни-походження: той, хто надає послуги, підпорядковується положенням країни, у якій зареєстрована його компанія. Відповідно до цього, якщо компанія, яка надає послуги чи пропонує товар, зареєстрована в Австрії, то вона підпорядковується австрійським положенням про ведення ділових стосунків та іншим регулюванням, що стосуються збуту товарів і надання послуг. Якщо австрійські положення дотримані, то компанія може самостійно вирішувати, чи бажає вона пропонувати свої послуги в інших країнах Євросоюзу. Перешкод для цього немає жодних. Так само компанія, зареєстрована в іншій державі, що є членом ЄС, може пропонувати свої послуги в будь-якій іншій державі Європейського Союзу, якщо вона дотримує всіх вимог країни, де зареєстрована.

Договори можна укладати також через Інтернет. При цьому вони підлягають таким самим правовим регулюванням, як і інші договірні зобов'язання. Суттєва відмінність полягає в тому, що пропозицію товарів через Інтернет не можна розглядати як договірну пропозицію, вона виступає лише як інформація для споживача, щоб зробити йому відповідну договірну пропозицію.

Свобода у сфері податків. Австрія має високі ставки прибуткового податку (податку на доходи фізичних осіб) і помірні ставки корпоративного податку (податку на доходи юридичних осіб). Верхня межа прибуткового податку (*Einkommenssteuer*) становить 50 %, а ставка корпоративного податку (*Körperschaftsteuer*) – 25 % (найнижча ставка серед країн – членів Європейського Союзу). Решта податків – податок на додану вартість (ПДВ), податок за угодами страхування, податок у разі переходу прав на нерухоме майно. У 2011 р. податкові надходження загалом становили 42,9 % ВВП. Частка податків, що надходять у державний бюджет від МСП, сягає 70 %.

Фізичні особи, які проживають в Австрії, повинні сплачувати податок з усіх доходів, включно з тими, які вони отримують за межами Австрії. Іноземці сплачують податок лише з доходів, зароблених в Австрії.

Податок із доходів нараховують за прогресивним диференційованим тарифом. Особливою формою стягування податку з доходів є податок на прибуток з капіталу. Цей вид податку сплачують в Австрії з таких видів прибутку: дивіденди, відсотки та інші доходи від капіталовкладень (акції та частки в ТОВ); доходи від відсотків за цінними паперами; доходи від кооперативних паїв та частини прибутку від діяльності акціонерного товариства (для осіб, які не є членами акціонерного товариства) або від частини надходжень, отриманих унаслідок ліквідації акціонерного товариства (для осіб, які не є членами АТ); послуги як бенефіціара приватного фонду; надходження, отримані особою – конфіденційним (закритим) учасником товариства.

Товариства із залученим капіталом (*Kapitalgesellschaft*) повинні сплачувати мінімальний корпоративний податок у розмірі 5 % встановленого законом мінімального розміру основного капіталу. Ця мінімальна податкова ставка становить для товариств з обмеженою відповідальністю 1 750 євро, а для акціонерних товариств – 3 500 євро на рік. Для новостворених фірм передбачено певні податкові пільги [11]. Спеціального режиму оподаткування для малих фірм не встановлено. Тіньова економіка існує в усіх країнах ЄС, але в Австрії цей показник найменший.

Свобода у валютній сфері. Австрія, яка є членом зони євровалюти, має доволі ліберальне валютне законодавство. Воно спирається на чинні положення Європейського Союзу й австрійський Закон про валюту (*Devisengesetz*), прийнятий у 2004 р. Австрійський національний банк здійснює контроль за переміщенням та використанням валютних коштів у країні.

У середині ЄС діє принцип вільного переливу капіталу. Не існує жодних правових обмежень для платежів і переміщення капіталу між Австрією та іншими країнами, що є членами Європейського Союзу.

Стосовно валютних трансакцій з країнами, що не входять до ЄС, то тут, окрім кількох винятків, також практично немає жодних обмежень стосовно здійснення платежів, пов'язаних із зовнішньоторговельними операціями,

інвестиціями чи іншими трансакціями, а також стосовно вивезення капіталу, дивідендів, прибутків або інших доходів. Зарубіжні фірми мають необмежений доступ до австрійського ринку капіталу.

Свобода інвестиційної діяльності. Для впровадження іноземних інвестицій принаймні один керівний партнер повинен бути резидентом і відповідати вимогам правових норм, а нерезиденти мають призначити уповноваженого представника з числа громадян Австрії. Іноземні та вітчизняні приватні підприємства можуть набувати прав, необхідних для ведення бізнесу, й розпоряджатися ними. Австрійське законодавство забороняє передачу у приватне володіння низки підприємств у певних сферах. Зокрема, це об'єкти інфраструктури, підприємства з надання комунальних послуг, а також деякі державні монополії. В Австрії відсутній державний контроль або особливі вимоги щодо поточних трансфертів, конвертування іноземної валюти чи повернення прибутків, вивезених за кордон. Угоди щодо зміни прав власності на нерухомість підлягають затвердженню з боку місцевої влади. Система правового та нормативного регулювання, а також правила бухгалтерського обліку є прозорими. Випадки експропріації трапляються рідко і вимагають спеціального правового дозволу.

Свобода фінансової діяльності. Австрія має одну з найбільш конкурентоспроможних у світі банківських систем. Банки надають широкий спектр кредитних та фінансових послуг. Кредит виділяють на ринкових умовах, і вітчизняні та іноземні інвестори мають необмежений доступ до ринків капіталу. На п'ятірку найбільших банківських груп Австрії припадає близько 60 % загального обсягу активів. Фінансове регулювання здійснюється відповідно до міжнародних норм. Валютно-фінансовий ринок цілковито лібералізований і не має жодних обмежень щодо здійснення транскордонних операцій. Уряд відреагував на концентрацію ризику банків щодо проблемних активів у Центральній та Східній Європі, забезпечивши гарантію вкладів та вливання капіталу. У грудні 2009 р. державою було націоналізовано фінансову групу *Hypo Alpe Adria* [9].

Визнання прав власності. Приватна власність є дуже шанованою і захищеною. Забезпечується безперечне виконання контрактних угод, а також дієвість заходів щодо захисту інтелектуальної власності.

Австрійське законодавство надає право іноземним громадянам та юридичним особам засновувати фірми в Австрії, здійснювати керівництво фірмами та купувати фірми.

Свобода від корупції. Корупція в Австрії знаходиться на мінімальному рівні. За даними недержавної міжнародної організації *Transparency International*, у 2011 р. Австрія посідала доволі високе 16 місце у світі серед 180 країн за показником корумпованості (перші місця належать Новій Зеландії, Данії, Фінляндії, Швеції, Сінгапуру, Норвегії, Нідерландам, Швейцарії, де практично немає корумпованих держслужбовців) [12]. Підкуп австрійських та

іноземних державних чиновників підлягає кримінальному переслідуванню. У вересні 2009 р. уряд вніс поправки й уточнення до положень кримінального законодавства в частині боротьби з корупцією, які полегшили деякі норми закону, що вважалися занадто суворими.

Австрійська економічна політика щодо сектору МСП в рамках відповідної політики ЄС [13]

25 червня 2008 р. Європейська Комісія опублікувала «Акт малого бізнесу для Європи» («*A Small Business Act for Europe*»), що базується на Європейській хартії для малих підприємств (прийнята у 2000 році) та представляє першу європейську ініціативу для забезпечення стійкого зростання і охоплення малих та середніх підприємств (*SMEs*).

1 грудня 2009 р. Радою з конкурентоспроможності (*Competitiveness Council*) було прийнято документ «*Conclusions on the Small Business Act*», у тому числі додаток «План дій». Цей документ акцентував фундаментальну роль малого і середнього бізнесу в економічному зростанні та створенні робочих місць у Європі, а також зафіксував запровадження підтримки для *SMEs*. Було ідентифіковано три пріоритетні сфери: покращання доступу до фінансів, полегшення виходу на ринок, створення регуляторного середовища для підтримки малого і середнього бізнесу. Упровадження такої політики щодо малих та середніх підприємств має здійснюватися як на рівні ЄС, так і на рівні країн-членів. У зазначеному документі також позначалося австрійське зобов'язання виконувати «Акт малого бізнесу» (*Small Business Act, SBA*).

Як і очікувалося, наміри країн – членів Євросоюзу в різних сферах *SME*-політики відрізнялися на національному рівні. Зокрема Австрія надає надзвичайну важливість доступу малим та середнім підприємствам до адекватних фінансів. Окрім цього, Федеральне міністерство економіки, сім'ї та молоді Австрії вбачає потребу у вирішенні найближчим часом низки пріоритетних завдань, серед яких:

- зміцнення інновацій у всіх сферах торгівлі та промисловості;
- новаторська освіта і постійний професійний розвиток;
- стійке та усвідомлене підприємництво;
- культивування підприємницького духу;
- креативна індустрія;
- покращений доступ/участь у стандартизації;
- інтенсивна участь у громадських тендерах;
- спеціальна підтримка для започаткування одноосібного бізнесу;

- постійна підтримка жінок-підприємців;
- подальша інтернаціоналізація.

У 2010 році Європейський Союз організував консультації щодо *SBA*. Зауваження головних гравців, державних і регіональних адміністрацій було взято до уваги під час підготовки Довідника з Огляду «Акта малого бізнесу для Європи», виданого в лютому 2011 року. Огляд презентує прогрес, що відбувся в перші два роки впровадження «Акта малого бізнесу», містить нові дії, пропонує шляхи покращання механізмів упровадження *SBA*, а також показує його внесок у нову програму реформування стратегії Європи-2020.

1. Заходи, здійснені Австрією на державному рівні

Для покращення доступу до фінансів для малого та середнього бізнесу федеральний уряд у 2008 році ухвалив два економічні стимулювальні пакети на загальну суму 2,6 млрд євро на період 2009–2010 рр.:

- Пакет I містить засоби фінансування, які гарантують, що австрійський бізнес матиме у своєму розпорядженні достатній капітал.
- Пакет II концентрується на інвестуванні, включаючи не лише стимулювання інвестицій, особливо в майбутньому, а й на вкладення інвестицій у громадський сектор, зокрема на будівництво шкіл та університетів.
- Іншим стимулом було впровадження у 2009 році податкової реформи, націленої на звільнення 3,2 млрд євро для збільшення попиту.
- Загалом ці заходи оцінено в 6,2 млрд євро, або 2 % ВВП Австрії.

Важливим є те, що «Пакет SME-2009 – пакет влади для бізнесу», який було представлено Федеральним міністерством економіки, сім'ї та молоді Австрії у 2009 році, передбачає покращення бізнес-діяльності завдяки зменшенню адміністративного тиску, збільшенню фінансування інновацій, посиленню брендового іміджу компаній на базі нових стандартів якості й полегшеного доступу до фінансів.

SBA на 2011–2012 рр. сфокусовано на підтримці державних цільових програм «Підприємства оновлюють самі себе» (розпочато після кризи), «Знання – це успіх» та «Застосування нових правових норм», які було проголошено навесні 2011 року.

2. Заходи, здійснені у співпраці Європейського Союзу та країн-членів

Австрія розпочала чимало проектів на європейському рівні, спираючись на 10 принципів *SBA*. У 2011 році Федеральне міністерство економіки, сім'ї та молоді Австрії у співпраці з Генеральним департаментом підприємництва і промисловості Європейської Комісії провело такі два міжнародні заходи, як «Третій європейський тиждень малого та середнього бізнесу»

(«*Third European SME Week*») та «Європейська підприємницька нагорода 2011» («*European Enterprise Awards 2011*»).

Висновки. Нині капіталізм перебуває на стадії трансформації та оновлення. Дедалі більше економістів, керівників органів державного управління різних країн усвідомлюють, що капіталістична модель економіки має розвиватися в напрямі дифузії власності та управління, збільшення кількості власників через усіяке стимулювання малого та середнього підприємництва, зменшення розриву між багатством і бідністю, формування національного середнього класу, досягнення високого рівня добробуту та якості життя для всіх, а не для невеликої групи громадян. Зазначені сутнісні параметри повною мірою відповідають моделі народного капіталізму, яка вже давно й успішно функціонує в низці країн світу. У найбільш класичному форматі ця модель діє в Австрії, економічна політика якої спрямована на підтримку й активний розвиток кожного із параметрів моделі. Головною складовою австрійської економічної політики є державна підтримка підприємницького сектору, і насамперед малого та середнього підприємництва, розвиток якого дає змогу вирішити завдання досягнення високої ефективності національного господарства і соціальної однорідності суспільства. Ми вважаємо, що модель народного капіталізму, яку успішно впроваджено в Австрії, ідеально підходить для України.

Література

1. Экономисты предрекают новую форму капитализма, порожденную кризисом [Електронний ресурс] // Украинский банковский портал. – Режим доступу : http://banker.ua/bank_news/govregulations/2010/10/12/1180443402/
2. Junus M. *Creating A World Without Poverty: Social Business and The Future of Capitalism* / Muhammad Junus. – New York: Public Affairs, 2007. – 296 p.
3. Соскін О. І. Модель народного капіталізму: стійкість та адаптивність до будь-яких викликів (на прикладі Австрії) / О. І. Соскін // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6.
4. World Economic Forum, 2011. *The Global Competitiveness Report 2011–2012* [Electronic resource]. – Access mode : <http://gtmarket.ru/news/state/2011/09/07/3330>.
5. Austria a reliable place for Your investments [Electronic resource]. – Access mode : http://www.investinaustria.at/uploads/Wirtschaftsstandort_Oesterreich_RU_2011_11794_RU.pdf.

6. The Austrian economic model and the distinctiveness of the Social Partnership [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.advantageaustria.org/>
7. Pacher C. Comprehensive analysis of programmes and initiatives in Austria that assist the Collaboration between science and SME, 2010 [Electronic resource]. – Access mode : http://mapeer-sme.eu/en/~media/MaPEer-SME/DocumentLibrary/RTD%20programmes/Austria_programm_report.
8. Economic policy for the business sector is a key element of national economic policy [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.en.bmwfj.gv.at/Enterprise/SME%20Policy/Seiten/SmallandmediumenterprisesinAustria%E2%80%93factsandfigures.aspx>.
9. Austria Economy: Facts, Data, Analyses on Economic Freedom [Electronic resource] // The Heritage Foundation. – Access mode : heritage.org/Index/Country/Austria.
10. Австрія – страна, в которой Ваш бизнес идет в ногу со временем [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.investinaustria.ru.
11. Державне стимулювання економічної активності австрійського МСБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.advantageaustria.org/ua/zentral/about_austria/investieren/standort/recht.uk.jsp?page=5.
12. Corruption Perceptions Index 2011 [Electronic resource]. – Access mode : <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/>
13. European enterprise policy [Electronic resource]. – Access mode : http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/index_en.htm.